

De Økonomiske Råd
Formandskabet

RAPPORTENS HOVED- KONKLUSIONER

RAPPORTENS HOVEDKONKLUSIONER

Rapportens første kapitel indeholder vurderinger og anbefalinger om den aktuelle økonomiske politik med særligt fokus på emner, der har betydning for produktiviteten.

Af kapitel II fremgår, at andelen af den samlede vareeksport, som ikke krydser den danske grænse, såkaldt merchanting og processing, er vokset i løbet af de seneste årtier. Hovedparten af disse aktiviteter finder sted i en håndfuld store fremstillingsvirksomheder med datterselskaber i udlandet. Det er virksomheder med høj vækst i deres produktivitet og værditilvækst.

I kaptitel III konkluderes det, at merchanting og processings bidrag til fremstillingssektorens værditilvækst er vokset fra 2 pct. i 2005 til 20 pct. i 2022. Merchanting og processing har samtidig bidraget til en højere produktivitet og et fald i lønkvoten.

RAPPORTENS HOVEDKONKLUSIONER

Denne produktivetsrapport fra De Økonomiske Råds formandskab, der udgør Produktivetsrådet, består af tre kapitler. I det følgende gives en kort præsentation af rapportens konklusioner i hvert af kapitlerne.

RAPPORTENS KAPITLER

Kapitel I	Aktuel økonomisk politik
Kapitel II	Virksomhedernes brug af merchanting og processing
Kapitel III	Betydningen af merchanting og processing for økonomien

Ud over de tre kapitler er udarbejdet et baggrundsnotat, som beskriver udviklingen i produktiviteten og konkurrenceevnen. Dette baggrundsnotat er tilgængelig via www.dors.dk. Her findes også dokumentationsnotater i tilknytning til kapitel II og III.

KAPITEL I, AKTUEL ØKONOMISK POLITIK

I kapitel I kommenteres på aktuelle økonomisk-politiske forslag og aftaler med relevans for produktiviteten. Diskussionen er koncentreret om fem emner:

- Statsstøtte til virksomheder
- Offentlig løn
- Uddannelse
- Personskattereform
- Klimamål

DIS-ordning
bør afvikles ...

Ekspertgruppen for fremtidens erhvervsstøtte har fremlagt deres første rapport d. 19. februar 2024. Ekspertgruppen anbefaler, at skattebegunstigelsen for ansatte på skibe i Dansk International Skibsregister (DIS-ordningen) udfases. Formandskabet er enig i ekspertgruppens anbefaling, da ordningen trækker i retning af at sænke produktiviteten hos de beskæftigede, da de vil blive fastholdt i beskæftigelse med lav produktivitet og løn før skat.

**... men også
tonnageskat
bør ændres**

Formandskabet mener modsat ekspertgruppen, at også den såkaldte tonnageskat bør ændres. Tonnageskatten er en særligt lav selskabskat på rederier. Der er gode grunde til, at selskabsbeskatning som udgangspunkt bør være neutral, så der gælder samme beskatningsforhold for alle brancher – hvilket ekspertudvalget også anerkender, men fraviger i dette tilfælde. Ekspertgruppens konklusion om ikke at ændre tonnageskatten henviser til en beregning fra Skatteministeriet, som konkluderer, at afskaffelsen af rederiernes skattebegunstigelse vil medføre højere skatteindtægter, men samtidig give et samfundsøkonomisk efficienstab. Beregningen bygger dog på en række forudsætninger, der kan diskuteres.

**Modkøbsaftaler ved
forsvarsindkøb
risikerer at svække
produktivitet og
dansk sikkerhed**

Ved indkøb af forsvarsmateriel er det muligt for Danmark at kræve, at de sælgende virksomheder skal købe varer eller tjenester hos danske virksomheder. Et sådant krav om modkøb vil øge omkostningerne hos de udenlandske virksomheder, der skal sælge til det danske marked. Det vil gøre prisen på indkøb af forsvarsmateriel højere, og vil derfor isoleret set mindske det våbenkøb, der kan opnås for en given forsvarsudgift. Det bør i sig selv mindske rigets sikkerhed. Med mindre der er gode argumenter, som i givet fald bør fremlægges, bør Danmark derfor som udgangspunkt undlade at kræve modkøb ved indkøb af forsvarsmateriel.

**Kortere kandidat-
uddannelser
svækker produk-
tiviteten**

Det er i aftalen om reform af universitetsuddannelserne aftalt at reducere 10 pct. af kandidatuddannelserne med ¾ år. Det vil i sig selv reducere den gennemsnitlige uddannelseslængde, hvilket forventes at reducere produktiviteten i Danmark. I reformen er der aftalt at søge at forbedre kvaliteten af uddannelserne i Danmark, hvilket kan modvirke produktivetsfaldet. Kvalitetstiltagene må anses for at være samfundsøkonomisk risikable, siden hverken forventet effekt på produktivitet eller graden af usikkerhed ved indsatsen lader sig kvantificere på forhånd.

**Trepartsaftale om
offentlig løn løser
ikke de underlig-
gende problemer**

Den offentlige løndannelse er præget af, at stort set alle ansatte på det offentlige arbejdsmarked får den samme procentuelle lønstigning. Derved giver lønnen ikke et prissignal til lønmodtageren om, at de skal flytte sig i retning af områder med mangel på arbejdskraft, hvilket mindsker produktiviteten i den offentlige sektor. Den netop indgåede trepartsaftale om løn og arbejdsvilkår giver et engangsløft i lønnen til udvalgte grupper på det offentlige arbejdsmarked. Aftalen adresserer derfor ikke det underliggende problem med, at de procentuelle lønstigninger vil tendere mod at være ens for alle de offentligt ansatte. Aftalen bidrager derfor ikke til at modvirke, at der fremadrettet igen kan opstå mangelsituationer på dele af det offentlige arbejdsmarked.

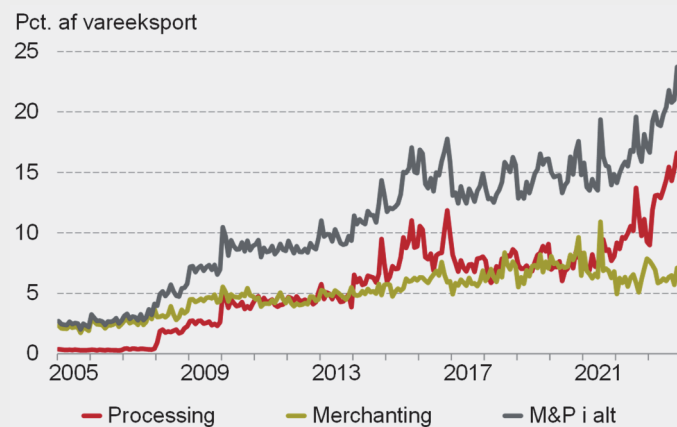
KAPITEL II, VIRKSOMHEDERNES BRUG AF MERCHANTING OG PROCESSING

Betydelig stigning i merchanting og processing siden 2005

Dansk eksport har traditionelt bestået af varer, der produceres i Danmark og eksporteres fra danske virksomheder til udenlandske virksomheder eller forbrugere. Siden 2005 er der dog registreret en betydelig stigning i en anden type vareeksport, hvor danskejede varer eksporteres fra et udenlandsk land til et andet, uden at varerne krydser den danske grænse. Denne vareeksport benævnes merchanting og processing, og især processing er steget i de senere år, jf. figur A.

FIGUR A MERCHANTING OG PROCESSING

Andelen af den samlede danske vareeksport, der ikke krydser den danske grænse, såkaldt merchanting og processing, er steget betydeligt siden 2005.

Anm.: Vareeksporten er opgjort efter betalingsbalancens varebegreb og er ikke sæsonkorrigeret. Seneste observation er december 2023.

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.

En anden måde at producere og eksportere på

Merchanting og processing er to forskellige statistiske begreber, men som oftest dækker de over samme type af aktivitet: En dansk fremstillingsvirksomhed får produceret varer i udlandet og videresælger dem, uden at de krydser den danske grænse. Her er således tale om en anden måde, hvorpå fremstillingsvirksomheder kan indgå i en global arbejdsdeling og eksportere deres produkter på. En mindre del af merchanting

og processing dækker dog over en form for engroshandel, hvor virksomheder køber og videresælger varer i udlandet.

Merchanting og processing sker især i store fremstillingsvirksomheder ...

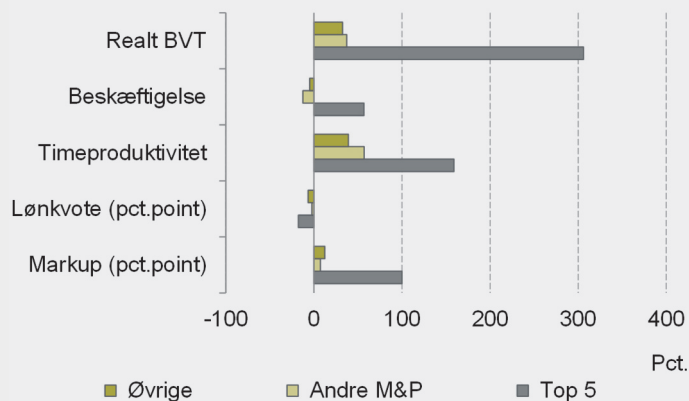
Hovedparten af merchanting og processing er placeret i store fremstillingsvirksomheder med datterselskaber i udlandet. Ydermere er aktiviteterne koncentreret i forholdsvis få virksomheder. Således står fem virksomheder for knap 60 pct. af den samlede værdiskabelse fra merchanting og processing opgjort ud fra den samlede avance ved merchanting og processing.

... med høj stigning i produktivitet og markup

Disse fem virksomheder har haft en kraftig vækst i deres værditilvækst, produktivitet og markup (dvs. forskellen mellem salgspriser og omkostninger), jf. figur B. Samtidig har de haft et stort fald i lønkvoten.

FIGUR B UDVIKLING FOR VIRKSOMHEDER MED MEST MERCHANTING OG PROCESSING I FORHOLD TIL ANDRE VIRKSOMHEDER

De fem fremstillingsvirksomheder med højest omsætning fra merchanting og processing har haft væsentlig højere vækst i BVT, produktivitet og markupper og fald i lønkvoten i forhold til øvrige fremstillingsvirksomheder i perioden 2001-20.

Anm.: Top 5 angiver de fem fremstillingsvirksomheder med mest merchanting og processing i 2019.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af Danmarks Statistik, Statistikbanken og registerdata.

Har samme karakteristika som superstjerner

De fem fremstillingsvirksomheder med mest merchanting og processing har dermed mange af de karakteristika, som kendetegner de såkaldte *superstjernevirksomheder*, der ifølge økonomisk forskning i stigende grad ser ud til at dominere økonomien i USA og Europa. Superstjernevirksomheder er således kendetegnet ved, at de har høj vækst, høj produktivitet, en lav lønkvote og høje markupper, der afspejler en meget høj indtjening.

Øget koncentration kan afspejle skalafordele og specialisering i F&U

Der er i litteraturen peget på en række mulige forklaringer bag superstjernernes øgede udbredelse. Der kan f.eks. være en øget betydning af skalafordele, som giver nogle virksomheder mulighed for at vokse og afsætte varerne globalt. For de danske superstjernevirksomheder sker globaliseringen blandt andet ved øget brug af merchanting og processing, hvor produktionen foregår i udenlandske datterselskaber. Moderselskaberne i Danmark bidrager i stigende grad med forskning, udvikling og administration med henblik på at udvikle patenter og design af de varer, som de udenlandske datterselskaber producerer og sælger i udlandet, uden at de fysisk krydser den danske grænse. Dette mønster underbygges af, at virksomheder med merchanting og processing har en høj andel af immateriel kapital, og i højere grad gør brug af højt specialiseret arbejdskraft, f.eks. med en ph.d. uddannelse, sammenlignet med andre fremstillingsvirksomheder.

KAPITEL III, BETYDNINGEN AF MERCHANTING OG PROCESSING FOR ØKONOMIEN

Merchanting og processing har bidraget til høj produktivitet og vækst ...

I kapitel III undersøges betydningen af merchanting og processing for økonomien. Samlet set har merchanting og processing stor betydning for udviklingen i værditilvæksten, produktivitet og lønkvote i fremstillingssektoren. Således er værditilvæksten knyttet til merchanting og processing steget fra at udgøre 2 pct. af den samlede værditilvækst i fremstillingsvirksomhederne i 2005 til at udgøre 20 pct. i 2022. Fra 2005 til 2019 steg timeproduktiviteten i fremstilling med 60 pct. Heraf kan 16 pct. point tilskrives merchanting og processing.

... og lavere lønkvote

Lønkvoten er, som nævnt, væsentligt lavere i virksomheder, der gør brug af merchanting og processing. Lønkvoten i hele fremstillingssektoren var i 2019 på 54 pct., men hvis bidraget fra merchanting og processing fra-regnes, ville lønkvoten være på 59 pct.

Strukturel ændring i måden at producere på

Forskydningen i retningen af de store M&P-virksomheder indebærer en underliggende (strukturel) ændring i måden, hvorpå der produceres i dansk økonomi, idet den fysiske produktion i stigende grad foregår i

udlandet, mens danske virksomheder i stigende grad står for forskning, udvikling og administration.

Svagere kobling mellem produktion og dansk beskæftigelse

Denne forskydning har betydning for, hvordan økonomien fungerer. Således har der traditionelt været en tæt sammenhæng mellem produktion og beskæftigelse indenfor fremstillingserhvervene. Sammenhængen svækkes imidlertid, når en større del af virksomhedernes indtjening er knyttet til produktion i udlandet. For virksomheder, som i høj grad gør brug af merchanding og processing, må det forventes at indebære en svagere kobling mellem lønkonkurrenceevne og eksport.

Danske superstjerner bidrager til høj produktivitet, ...

I en verden, som i stigende grad synes at blive domineret af superstjernevirksomheder, kan det forekomme positivt, at der også er danske superstjerner. De har bidraget til en høj produktivitet og øget velstand samlet set. Udviklingen kan dog have haft fordelingsmæssige konsekvenser, idet den lavere lønkvote indebærer, at en højere andel af værdiskabelsen går til virksomhedsejerne.

... men mindsket konkurrence

En uheldig konsekvens af superstjernernes øgede dominans er, at konkurrencen mindskes. De høje markupper i superstjernerne indebærer således, at priserne isoleret set er højere end i en situation med stærkere konkurrence. Da de danske superstjerner også sælger deres varer i udlandet, mærkes de negative konsekvenser af de høje markupper også af udenlandske forbrugere. Til gengæld rammes de danske forbrugere af den svækkede konkurrence, som følge af superstjerner i USA og andre lande. Det taler for international koordinering af konkurrencepolitikken, hvor de negative konsekvenser af superstjernernes generelle fremvækst mindskes. Et skridt i denne retning ses på det digitale område i form af EU's såkaldte *Digital Markets Act*.

